

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Briefing Paper 2/2016

Česko-polské vztahy a nové dělení Evropy

—

Březen 2016

Česko-polské vztahy a nové dělení Evropy

—

Vít Dostál

Březen 2016

Briefing paper byl vypracován v rámci projektu „European Lunches: Raising Czech Media Awareness on Topical European Agenda“ pro setkání s Markem Cichockim a Łukaszem Pawłowskim. Zároveň je součástí projektu „Nové horizonty česko-polské spolupráce“, který byl podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci projektů Česko-polského fóra.

Friedrich Naumann
STIFTUNG **FÜR DIE FREIHEIT**

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

© 2016 Asociace pro mezinárodní otázky (AMO). Všechna práva vyhrazena.
Názory vyjádřené v textu nejsou oficiálním stanoviskem vydavatele.

Polsko se po vítězství strany Právo a spravedlnost v parlamentních volbách opět stalo pečlivě sledovanou evropskou zemí z hlediska svého vnitřního vývoje a zahraniční politiky. Zatímco v domácí politice dochází k rychlým změnám, které se týkají především veřejných institucí, na jasný zahraničněpolitický signál stále čekáme. I situace na vnitropolitické scéně však má výrazný vliv na vnímání Polska jako důležitého evropského hráče, který se často jako největší stát východní rozšiřovací vlny staví do pozice lídra střední a východní Evropy. V souvislosti s uprchlickou krizí navíc dochází k prohlubování propasti mezi západní a středovýchodní Evropou, přičemž k tomuto dělení přispívají i celoevropské diskuze o kondici polské demokracie.

Dle posledních dvou koncepcí české zahraniční politiky je Polsko strategickým partnerem České republiky. V minulých měsících však došlo k postupnému vyprazdňování vzájemných vztahů. Česká republika dnes proto stojí před otázkou, jakou podobu relacím se svým severním sousedem dát. Váha a obraz Polska v Evropské unii přitom bude hrát důležitou roli v rámci českého uvažování.

Sinusoida česko-polských vztahů: Cesta tam...

Přibližně od roku 2006 bylo možné zaznamenat vzrůstající intenzitu česko-polských vztahů. Země spolu hovořily o tématech, která přesahovala řešení bilaterálních otázek. Běžnou agendou česko-polských vztahů se staly otázky východní politiky Evropské unie či energetické politiky, zahrnující jak oblast energetické bezpečnosti, tak záležitosti vztahující se k unijní klimatické politice. Českou republiku a Polsko sblížilo i vyjednávání z let 2007-2008 o rozmístění prvků americké protiraketové obrany v obou zemích. Bezpečnostní a obranná politika následně zůstala významnou součástí vzájemných vztahů.

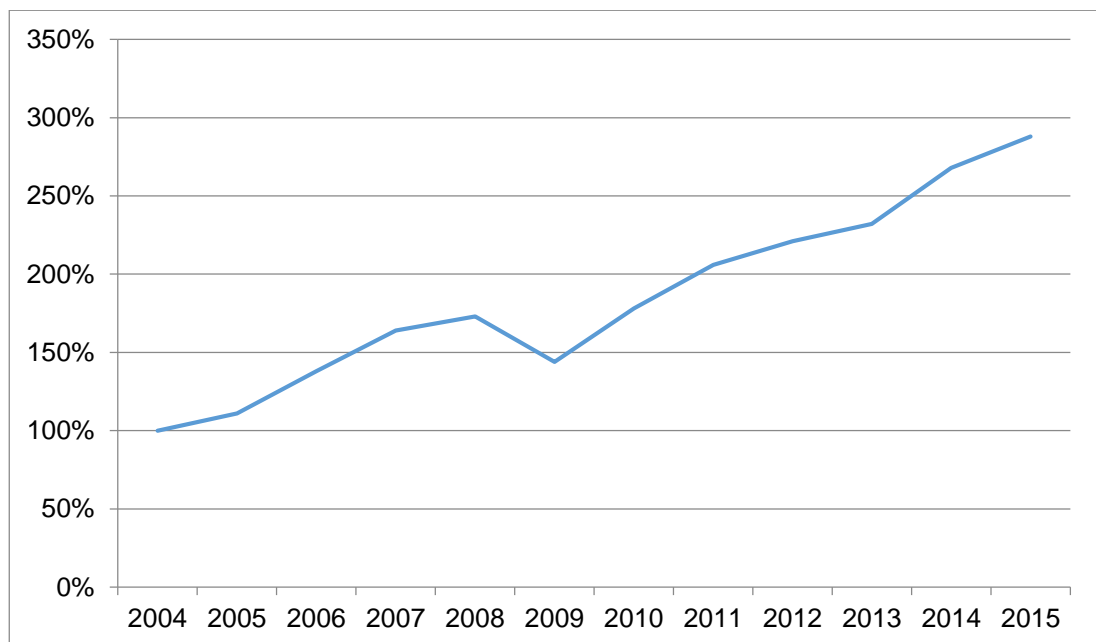
Ve všech výše uvedených případech **byly česko-polské rozhovory základem pro vytváření společných pozic Visegrádské skupiny**, které v některých otázkách (např. v energeticko-klimatické politice) umožnily zformování širší koalice zemí střední a východní Evropy.

Spolu s tímto tematickým rozvojem česko-polských vztahů docházelo i k zakládání nových institutů pro spolupráci, a to na různých úrovních. Vrcholným formátem se v tomto kontextu staly česko-polské mezivládní konzultace, jež umožnily setkávání širokých vládních delegací s premiéry v čele. Důležitým krokem k rozvoji spolupráce občanských společností bylo založení Česko-polského fóra v roce 2008. V neposlední řadě je možné zmínit společné konzultace náměstků ministrů obrany a zahraničních věcí (tzv. 2+2), které navazovaly na identický formát na ministerské úrovni, který si obě země ozkoušely v době jednání o vstupu do Severoatlantické aliance.

Komplikované bilaterální otázky z česko-polských relací nevyzimely. Vztahy nadále tížil tzv. územní dluh (Česko má v rámci nedokončeného vyrovnání odevzdat Polsku 368 hektarů svého území) nebo kauza varšavských nemovitostí (Česko si nárokuje navrácení objektů zastupitelského úřadu, které byly Polskem znárodněny po 2. světové válce). Podobně se do vzájemných vztahů vracelo téma rafinérského a petrochemického koncernu Unipetrol. Polský vlastník PKN Orlen si opakovaně stěžoval na podmínky v České republice a často se objevovaly úvahy o možném prodeji této strategické společnosti. V posledních letech navíc do česko-polských vztahů zasáhla mediální kampaň o dovozu nekvalitních či závadných potravinářských produktů z Polska do České republiky. **Tato negativní témata se však dařilo tlumit anebo zastiňovat širokou pozitivní agendou.** Zároveň dynamicky rostl obrat vzájemného obchodu, jenž se mezi léty 2004-2015 téměř ztrojnásobil, a Polsko tak upevnilo svoji pozici třetího nejdůležitějšího obchodního partnera České republiky po Německu a Slovensku.

Graf 1: Vývoj obratu zahraničního mezi ČR a Polskem. (Rok 2004 je roven 100 %.)

Zdroj: Český statistický úřad.

...a zase zpět

K prvnímu narušení lineárního rozvoje vzájemných vztahů došlo po českých parlamentních volbách v roce 2013. Následně utvořená středo-levicová vláda nepřinesla do česko-polských vztahů nové iniciativy. Polští partneři naopak byli znejistěni českým lavírováním kolem zavedení sankcí vůči Ruské federaci po agresí na Ukrajině, otevřeně prokremelskou politikou prezidenta Zemana, úvahami o nových formátech středoevropské spolupráce či opatrností ohledně navyšování spojenecké vojenské přítomnosti v Evropě. Často se jednalo o neobratná vyjádření či předčasně ventilované úvahy, v důsledku kterých bylo ovšem **mnoho energie ve vzájemných vztazích spotřebováno na vysvětlování vzájemných pozic, nikoli k promýšlení společných projektů.**

Druhým důležitým momentem byly prezidentské, a především parlamentní volby v Polsku v roce 2015. Od vítězství Andrzeje Dudy v prezidentském klání v květnu bylo patrné, že v parlamentním měření sil zvítězí opoziční Právo a spravedlnost slibující dalekosáhlé změny. V důsledku těchto očekávání **česko-polské vztahy v minulém roce dále ustrnuly.**

Nová polská vláda sice často zmiňuje potřebu vytváření širší koalice zemí střední a východní Evropy, o čemž hovořil i ministr zahraničních věcí Waszczykowski ve výročním parlamentním projevu k zahraniční politice,¹ prozatím však nezaznělo, jakým tématům by se takové uskupení mělo věnovat.

Jedinou konkrétnější oblast představuje bezpečnostní spolupráce před summitem NATO ve Varšavě. Představitelé devíti zemí se setkaly k jednání v listopadu 2015 v Bukurešti.² V tomto tématu sice Česká republika podporuje snahy Polska a dalších zemí tzv. východního křídla NATO, zároveň však Praha deklaruje, že se nachází v odlišné pozici, neboť se necítí ohrožena stejně jako hraniční země Severoatlantické aliance.³

¹ MSZ RP, 29. 1. 2016, „Minister Witold Waszczykowski o prioritách polské diplomacie“, dostupné z

https://www.ms.gov.pl/pl/aktualnosci/wiadomosci/minister_witold_waszczykowski_o_prioritach_polskiej_diplomacji.

² Setkání se účastnilo Polsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko a Česká republika, kterou reprezentoval předseda Poslanecké sněmovny Jan Hamáček.

³ Např. iDNES.cz, 3. 11. 2015, „Zeman chybí na summitu. „Východní křídlo“ NATO žádá o posily“, dostupné z http://zpravy.idnes.cz/zeman-nebude-na-summitu-vychodniho-kridla-nato-fla-zpr_nato.aspx?c=A151103_191649_zpr_nato_inc.

Kritika nové polské vlády

Silný polský akcent na bezpečnostní politiku a NATO není ničím novým. V posledních letech byl však doplňován zřetelnou podporou evropské integrace. Právo a spravedlnost se ale k dalšímu prohlubování Evropské unie, a především k posilování role nadnárodních institucí, staví skepticky. Oproti předchozím vládám také nepovažuje Německo za klíčového polského spojence.

Rychlé změny ve veřejných institucích prováděné novou vládou Práva a spravedlnosti vedly k **výrazné kritice Polska od řady západoevropských politiků**. Do středu pozornosti se nakonec dostal nový zákon o ústavním soudu, který mimo jiné zavádí rozhodování dvoutřetinovou kvalifikovanou většinou, čímž ztěžuje dosažení verdiktu.

V návaznosti na tento zákon zahájila Evropská komise strukturovaný dialog s Polskem ve věci možného narušení vlády práva. Paralelně, a na přímou žádost Polska probíhá i přezkum zákona ze strany Benátské komise Rady Evropy, přičemž tyto výsledky budou mít vliv i na rozhodování **Evropské komise, která se má k otázce vrátit v půli března**.⁴

Vnímání Polska jako nového problému Evropy přispívá k dalšímu jitržení vztahů mezi západní a středovýchodní Evropou, které byly v posledním roce narušeny odlišnými pohledy na řešení uprchlické krize.

Na konci února do médií unikla předběžná verze zprávy Benátské komise, ze které je patrný velmi ostrý tón vůči Polsku. Vláda nyní připravuje odpověď na tato první zjištění.⁵ Finální zpráva Benátské komise bude představena na její dalším zasedání 11. a 12. března. Lze předpokládat, že **Evropská komise převezme většinu argumentů Benátské komise, a proto můžeme očekávat další vlnu kritických hlasů vůči Polsku**.

Česká republika se prozatím staví k celé záležitosti zdrženlivě.⁶ Je si vědoma toho, že jakékoli prohlubování propasti mezi západní a středovýchodní Evropou její pozici pouze ztíží. Defenzivní témata jsou však kvalitativně slabší náplní česko-polských vztahů, než jakou jsme znali z minulých let.

⁴ European Commission, 13. 1. 2016, „Rule of law in Poland: Commission starts dialogue“, dostupné z http://ec.europa.eu/news/2016/01/20160113_en.htm.

⁵ Gazeta Wyborcza, 27. 2. 2016 „Komisja Wenecka ostro krytykuje zmiany dotyczące Trybunału Konstytucyjnego“, dostupné z <http://wyborcza.pl/1,75478,19687673,komisja-wenecka-ostro-krytykuje-zmiany-dotyczace-trybunalu-konstytucyjnego.html#ixzz41n6mFreE>.

⁶ Česká televize, 25. 1. 2016, „Ministr Zaorálek: Nesud' me Polsko. Řešení uprchlické krize je důležitější“, dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1667494-ministr-zaoralek-nesudme-polsko-reseni-uprchlicke-krize-je-dulezitejsi>.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám doma i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v České republice.

K dosažení svých cílů AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum AMO je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na českou zahraniční politiku.

Výzkumné centrum bylo založeno v říjnu 2003 jako analytický útvar AMO se zaměřením na mezinárodní vztahy a zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Jeho jádrem je [tým analytiků](#), jejichž prostřednictvím nabízí odbornou expertízu v hlavních problémech světových regionů a klíčových otázkách současné mezinárodní politiky. Výzkumné centrum zpracovává [vlastní odborné studie](#), analytici poskytují [komentáře](#) k aktuálnímu dění prostřednictvím médií. Dedikovanou platformou pro hodnocení mezinárodní politiky je [blog AMO](#).

www.amo.cz

